

جزوه روش تثبیت

«ویژه اساتید طرح»

پایگاه مقاومت شهید انجوی شمرک زیباشهر

حوزه کمیل

مراد از تثبیت در شجره طیبه صالحین چیست؟

دومین مرحله از مراحل سه گانه فرایند پیاده‌سازی صالحین در مسجد، مرحله تثبیت است. مراد از تثبیت در اجرای فرآیند شجره طیبه صالحین؛ ایجاد دلبستگی عضو به گروه، به گونه‌ای است که جدا شدن او از حلقه تربیتی به آسانی صورت نپذیرد.

بر این اساس، متربی پس از عبور از مرحله جذب که بیشتر بر اساس جذبه و کشش مربی یا سرگروه صورت پذیرفته بود و خود کمتر در آن نقش داشت، اکنون و در مرحله تثبیت سعی می‌کند به مقابله با تضادها برخیزد، از دو راهی تردید به سلامت عبور کند، عزمش را جزم نماید که با تلاش خود، شدن را تجربه کند و تصمیم می‌گیرد که خودش راه درست را دریابد و مسیرش را انتخاب کند. بنابراین، تثبیت در واقع یعنی دست یافتن به ثبات قدم در ادامه این مسیر طولانی.

تثبیت یعنی ثبات قدم

تثبیت؛ یعنی آنکه اطمینان حاصل شود که عضو حلقه تربیتی به عضویت در گروه تعلق خاطر پیدا کرده است و آمادگی حضور در برنامه‌های دوره رشد را دارد. تثبیت؛ یعنی ثبات قدم؛ استقامت و پابرجایی و ماندگاری در راه حق و حقیقت. البته در سیر مراحل صالحین، رسیدن به مرحله تثبیت، معمولاً پس از گذر از دوره ریزش‌های احتمالی صورت می‌پذیرد. به دیگر سخن آنکه وقتی کم توان‌ها از راه ماندند، غیر مستعداً فاصله گرفتند، غرق شدگان در نیازهای کاذب رفتند و تشنگان هدایت باقی ماندند آنگاه می‌توان گفت که مرحله تثبیت سپری شده است.

مرحله جذب مهمترین مرحله در طرح صالحین نیست

متأسفانه، گاهی برخی به اشتباه گمان می‌کنند که با سپری شدن مرحله جذب، نود درصد کار صورت پذیرفته است در حالی که چنین به نظر می‌رسد در عرصه جهاد فرهنگی و برای تداوم حضور افراد در مسجد نیز می‌توان همان تعبیر معروف انقلابی شدن و انقلابی ماندن را به کار برد که گفته می‌شود «هرچند انقلابی شدن مهم است؛ اما انقلابی ماندن بسیار از آن مهمتر و سخت‌تر است». چنانچه در فرایند صالحین نیز مرحله جذب در واقع آغاز مرحله مسجدی شدن است؛ اما مرحله تثبیت پیشتر به منزله برنامه ریزی دقیق برای مسجدی ماندن اعضاست که ضرورت و اهمیت بیشتری دارد و کاری به مراتب دشوارتر از آن است. علاوه بر این در خصوص مدت زمان سپری شده دوره تثبیت هم چنین به نظر می‌رسد که حداقل زمان تثبیت در جریان صالحین یک سال متمادی است زیرا یک عضو حلقه تربیتی، اگر بعد از گذشت یک سال، یعنی با سپری شدن چهار فصل متفاوت آن؛ که در یک فصل فعالیت‌های درسی به اوج می‌رسد، در دیگری پیک اوقات فراغت اوست و در فصل

سوم اکثر خانواده‌ها به مسافرت می‌روند، باز هم به حضور در حلقه و شرکت در برنامه‌های مسجد پایبند بماند و در جلسات صالحین حاضر شود. چنین فردی حداقل شرایط دوره تثبیت را کسب نموده و آماده ورود به دوره رشد است.

در هر صورت تثبیت؛ دوره مراقبت از بذری است که در مرحله جذب، توسط سرگروه یا مربی در ضمیر نوجوان و جوان کاشته شده است و اکنون منتظر است تا این دانه جوانه بزند، نهالی نارس شود و تا حدودی از ریشه دواندن آن در خاک اطمینان حاصل نماید، نهالی که پس از مرحله تثبیت؛ یعنی در مرحله رشد، می‌بایست تبدیل به درختی تنومند شود تا در فصل میوه چینی برای جبهه انقلاب به بار بنشیند و کام جامعه از ثمراتش شیرین شود.

اگر با قدری مسامحه، دوره جذب در فرایند صالحین را همسنگ دوره دعوت به اسلام بدانیم بر این اساس، دوره تثبیت؛ دوره اسلام آوردن و مسلمان شدن است و دوره رشد، دوره ایمان، یقین و شهود ولایت است که پس از مراحل جذب و تثبیت صورت می‌پذیرد.

از آنجا که امروزه، یکی از آفت‌های اساسی فعالیت‌های فرهنگی دینی، عدم ثبات نیرویی و به اصطلاح حضور «یک خط در میان» اعضا در برنامه هاست لذا برنامه ریزی برای رفع این آفت که همان برنامه ریزی برای سپری شدن دوره تثبیت به شمار می‌آید از ضروریات اجرا و پیاده‌سازی فرایند صالحین است.

مؤلفه‌های اساسی در جریان تثبیت (۱) ، تعمیق ارتباطات عاطفی

از آنجا که گروه گرایی همواره یکی از بارزترین شاخصه‌های دوره نوجوانی به شمار می‌آید، بنابراین در حلقه صالحین می‌توان تا حدودی، حس نیاز جوان و نوجوان را به عضویت در گروه تامین نموده و برآورده ساخت.

گروه‌های همسالان، در واقع یکی از مراجع پذیرش رفتار توسط جوانان و نوجوانان به شمار می‌آیند که گاه میزان اثر گذاری آنان، از تاثیر بسزای والدین، مدرسه و جامعه بیشتر می‌باشد.

به عبارت دیگر، چه بسا الگوهای رفتاری برگرفته از هنجارهای پذیرفته شده در گروه، در مقابل الگوهای رفتاری مقبول پدر و مادر و معلمان قرار بگیرند و یا مدل‌های رفتاری زندگی گذشته فرد را دستخوش تغییرات نمایند.

به هر حال همانگونه که می‌دانید در باور عامه مردم مشهور است که اثر پذیری از گروه‌های دوستی و همسالان در سنین جوانی و نوجوانی، چنان عمیق و ریشه دار است که به تعبیر شاعر می‌توان افراد را از روی شناسنامه رفتاری دوستانشان بشناسیم.

تو اول بگو با کیان دوستی / پس آنکه بگویم که تو کیستی

هویت، گمشده اصلی جوان و نوجوان امروز

عضویت در گروه، به منزله دستیابی به نوعی هویت اجتماعی خاص، برای جوان و نوجوان به شمار می‌آید، هویتی که گمشده اصلی او در این سنین حساس می‌باشد. با عضویت در گروه، یا همان حلقه صالحین، روحیه همکاری و مشارکت افراد افزایش می‌یابد، حس مسئولیت‌پذیری و انضباط اجتماعی آن‌ها ارتقاء پیدا می‌کند، آستانه تحمل افراد در زمینه پذیرش انتقادهای سایر اعضا بالا می‌رود، الگوهای رفتاری غلط ایشان به تبعیت از هنجارهای گروه تصحیح می‌شود و فرد به سطحی از خلاقیت و نوآوری دست می‌یابد که قبل از آن، در انزوا و تنهایی قادر به تحصیل آن نبوده است.

در هر صورت، حال که تا حدودی با فواید عضویت در حلقه صالحین آشنا شدیم در این مجال به بیان وظایف مربی و سرگروه در دوره تثبیت می‌پردازیم.

مربی صالحین باید عضویت در گروه را آزادانه و به دور از هر گونه تحمیل و اجبار به افراد پیشنهاد نماید، به گونه‌ای که قدرت اختیار جوان و نوجوان در این انتخاب آسیب‌نبیند و در عین حال، نظام مندی روش کار گروهی صالحین، یعنی عضویت در حلقه‌های تربیتی نیز به عنوان قاعده‌ای لازم‌الاجرا و ضروری به افراد معرفی گردد.

بیان فواید عضویت در شجره طیبه صالحین

در این میان، بیان فواید و ثمرات عضویت در گروه، تلاش برای خاطره‌انگیز شدن حضور افراد در جلسات اولیه حلقه‌های صالحین و نیز تلاش برای رقم خوردن لحظاتی شیرین و به یاد ماندنی در هنگام حضور فرد در مسجد، از جمله عواملی است که می‌تواند به تثبیت حضور متربی در حلقه‌های صالحین کمک کند.

کشش مربی و کوشش متربی

در کنار این قبیل اقدامات هم‌چنین فضا‌سازی تبلیغاتی در مکان برگزاری حلقه‌ها، انتخاب موضوعات جذاب و پرکشش به خصوص در جلسات اول و دوم، درست مبتنی بر نیاز و ظرفیت مخاطبان گروه و نیز زمینه‌سازی برای انجام بحث گروهی و دو طرفه با هدف درگیر کردن مخاطبان در بحث، همراه با توجه به تکریم شخصیت اعضای گروه و احترام به نظرات متقابل آنان توسط مربی، از اساسی‌ترین اصول نهادینه‌سازی جذب در دوره تثبیت است. پس بر این اساس همانگونه که پیشتر گفتیم تداوم استمرار عضو در گروه در دوره تثبیت، بیش از همه مستلزم وجود دو امر مهم، کشش مربی و کوشش متربی است.

کشش در واقع، همان جاذبه‌های عضویت و حضور در حلقه می‌باشد که بالا بردن آن نیازمند برنامه ریزی دقیق از سوی مربیان و سرگروه‌های صالحین است. مفید بودن مباحث، دقیق و علمی بودن موضوعات مطرح شده و در عین حال طرح‌گفتمان به شیوه‌ای جذاب و مخاطب‌پسند، اصلی‌ترین رمز موفقیت مربی و سرگروه در رونق بخشی به حلقه‌های تربیتی صالحین است.

طرح سؤال در جلسات صالحین

مربی اگر بتواند در ابتدای جلسه، تنها با طرح یک سؤال ابتدایی به رغبت انگیزی لازم در مخاطبان، متناسب با موضوع جلسه پردازد و یا در خلال بحث با طرح پرسشهایی از قبیل اینکه «نظر شما در این باره چیست؟»، «آیا با این فکر موافقت می‌کنید؟» و سؤالات دیگری از این دست، مخاطب را درگیر بحث نماید تا حدودی توانسته است با این کار دلبستگی فرد را به عضویت در گروه افزایش دهد.

البته، در این خصوص حتما باید توجه داشت که در جلسات اولیه، اصرار به سخن گفتن و مشارکت در بحث برای افراد کم رو و خجالتی و یا کسانی که به هر دلیلی دوست ندارند صحبت کنند توصیه نمی‌شود، بلکه ترغیب این افراد به شرکت در مباحث، نیازمند برنامه ریزی دقیق و هوشمندانه مربی است که به مرور زمان صورت می‌پذیرد.

ایجاد فضایی صمیمی در حلقه صالحین

همچنین در این خصوص، ایجاد فضایی صمیمی، راحت و به دور از تکلف در حلقه‌های تربیتی نیز یکی دیگر از مهمترین عوامل رغبت افزایی در مخاطبان برای شرکت فعال در مباحث مطرح شده می‌باشد. علاوه بر آنکه جهت تشویق اعضا به شرکت در مباحث حلقه صالحین، می‌توان از طریق پیاده‌سازی مدل جدال احسن و در فضایی مانند مباحثات طلبگی، زمینه‌های بحث و گفتگوی دو طرفه را در گروه فراهم نمود.

به هر حال در کنار «کشش» که به برنامه ریزی دقیق توسط مربی و سرگروه در دوره تثبیت بر می‌گردد، مفهوم مهم دیگری به عنوان «کوشش» وجود دارد که به سعی و تلاش متربی، مبتنی بر تداوم عضویت وی در گروه مرتبط است. کوشش متربی در پروسه تربیت، در واقع مترادف با اراده تغییر و اصلاح و نیز تلاش برای رشد و تعالی و کمال از سوی او به شمار می‌آید.

مربی باید به تدریج مخاطب را، تشنه حقیقت و کمال و رشد و تعالی و معنویت نماید چرا که بدون احساس نیاز از سوی مخاطب و کاوش گری و تقاضا و تشنگی و مطالبه در ایشان، هرگز نمی‌توان تغییرات رفتاری بنیادی و تحولات لازم اخلاقی را در آنان به انتظار نشست و امیدوار بود.

قرآن کریم، در این زمینه می‌فرماید:

«وَأَنْ لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى»

«برای انسان چیزی نیست جز آنکه حاصل تلاش و کوشش اوست»

بر این اساس و متناسب با آموزه‌های تربیتی دینی، در دوره تثبیت و در مرحله تعمیق ارتباط عاطفی عضو با گروه، ایجاد دو عنصر مهم و اساسی کشش و کوشش در متربی از ضروریات کار است که تحقق آن منوط به برنامه ریزی دقیق از سوی مربیان و سرگروه‌های صالحین می‌باشد.

بنابراین متولیان امور در یک تشکیلات منسجم فرهنگی، همواره باید توجه داشته باشند که ثبت نام دقیق اعضا در جلسات ابتدایی، همراه با دریافت شماره تماس و آدرس منزل تک تک آنها موجب خواهد شد که اعضای گروه از آن پس عضویت در حلقه صالحین را جدی تر بگیرند.

پیگیری دلیل عدم حضور اعضای در حلقه صالحین

همچنین در این خصوص، لازم است که در دوره تثبیت حتما مربی و سرگروه حلقه‌های تربیتی صالحین با پی گیری مداوم و مستمر حضور افراد در جلسات، شوق و اشتیاق وافر خود را نسبت به حضور آنان در جلسات گروه اعلام نماید و در فضایی صمیمی و دوستانه، علت غیبت اعضاء را جویا شود. در این باره یادمان باشد که نوجوان و جوان دوست دارد از میزان علاقه و اهمیت دیگران نسبت به خود آگاه شود و بداند اعضای گروه چقدر پی گیر آمدن او به مسجد هستند.

چنانچه در سیره عملی رسول گرامی اسلام صلی الله علیه و آله، می خوانیم: ایشان حتی پی گیر افرادی که به ایشان آزار می رساندند نیز بوده‌اند به گونه‌ای که یکبار فردی که معمولا در بین راه، روی سر مبارک آن حضرت (صلی الله علیه و آله) خاکستر می ریخت، در مسیر راه ایشان نبود. حضرت سراغش را گرفتند و چون فهمیدند مریض است به عیادتش رفتند.

این در حالی است که متأسفانه گاهی برخی از فعالان فرهنگی مساجد به اینگونه مسایل مهم و اساسی کم توجه‌اند و از اعضا و مخاطبان گروه شماره تماس نمی گیرند. نامشان را در جایی ثبت نمی کنند و حتی اگر کسی چندین جلسه در حلقه‌های صالحین شرکت نکند از غیبتش هم خبردار نمی شوند.

مؤلفه‌های اساسی در جریان تثبیت (۲) ، هویت بخشی

دومین مؤلفه اثرگذار در دوره تثبیت در فرایند شجره طیبه صالحین؛ آشنا ساختن جوان و نوجوان با هویت انسانی خویش است. از آنجا که جوان، همواره در زندگی به دنبال یافتن بهترین پاسخ‌ها به دو سوال مهم و اساسی کیستی و چیستی خود می باشد؛ اگر در دوره تثبیت سعی شود که اعضای حلقه با هویت انسانی، اجتماعی و مذهبی خود آشنا شوند بطور مسلم کمک شایانی به تثبیت حضور آنان در حلقه صالحین نموده‌ایم.

اهمیت این موضوع بقدری است که در برخی روایات دینی از آن بعنوان دروازه ورود به گستره شناخت خدا یاد می شود ، آنجا که می فرماید:

«من عرف نفسه فقد عرف ربه»

«هر کسی خود را شناخت خدا را خواهد شناخت»

بر این اساس، بازیابی هویت افراد در حلقه های تربیتی صالحین، از طریق بیان آموزه های دینی و با طرح موضوعاتی همچون: فلسفه خلقت انسان و آفرینش هستی و امثال آن؛ بخوبی می تواند صورت پذیرد.

در این خصوص، مربی باید ابتدا اعضای حلقه را نسبت به بازیابی هویت گمشده خویش حساس کند و سپس ابعاد گوناگون هویت انسانی افراد را به آنان یادآور شده و در مرحله پایانی برای رسیدن به سایر ابعاد هویتی مفقود، گمشده و ناپیدای آنان، ایشان را یاری نماید.

تلاش برای پاسخ به این قبیل سولات که انسان کیست؟ برای چه به دنیا آمده است؟ اسلام از او چه می خواهد و مدل زندگی یک مسلمان مکتبی و شیعه واقعی چگونه است؟ در واقع تلاش برای هویت بخشی زندگی جوان و نوجوان و به تبع آن؛ تثبیت حضور وی در حلقه های تربیتی صالحین است.

هویت بخشی به جوان و نوجوان، در خلال اجرای فرایند صالحین و در دوره تثبیت؛ در واقع هم وسیله رسیدن به هدف به شمار می آید و هم به نوعی هدف غایی و نهایی تربیت و اصلاح می باشد.

راههای رسیدن به هویت دینی در حلقه تربیتی شجره طیبه صالحین

البته در این خصوص، یکی از راههای رسیدن به هویت دینی در حلقه تربیتی صالحین، ترسیم و تدوین نظام ارزشی مشخص و مدونی است که در چارچوب پایبندی به آن، همواره پاسخ مناسبی به سوال من کیستم؟ برای جوان و نوجوان ارائه شود. البته برای این کار، معرفی الگوهای مناسب، همچون سرداران شهید دوره دفاع مقدس و نیز مبارزان و مجاهدان انقلاب اسلامی؛ بمنزله انتخاب راه میانبر هویت بخشی انسانی، دینی و ملی به جوانان و نوجوانان به شمار می آید.

جوان در واقع مجذوب بزرگمردی ها، آزادگی ها و ایثارهاست و دوست دارد که در زندگی بهترین و اثرگذارترین نقش را ایفا کند. بعنوان مثال، وقتی به یک نوجوان و جوان گفته می شود: شهید محمد بروجردی؛ معروف به «مسیح کردستان»، در عملیات مطلع الفجر، یازده شبانه روز پلک روی هم نگذاشت و حتی یک لحظه هم نخواهید دوست دارد بداند دلیل این همه ایثار چیست و چگونه می توان به انگیزه های معنوی این چنینی دست یافت؟

دومین راهکار عملیاتی و نسخه اجرایی هویت بخشی به اعضای گروه در جریان صالحین، چشاندن طعم شیرین برخی تجربه های عمیق دینی و حسهای معنوی به مخاطبان است. که برای این کار شرکت در مراسم معنوی دعای کمیل، زیارت عاشورا و یا حضور در راهپیمایی در روز قدس و نماز جمعه، نمونه هایی از تجربیات اثر گذار دینی و انقلابی است به طور ذاتی برای مخاطبان جوان و نوجوان جاذبه دارد.

بعنوان مثال، اگر کسی در دوره تثبیت، حتی یکبار لذت مناجات با خدا را تجربه کند؛ در عزاداری‌ها برای امام حسین علیه السلام گریه کند و یا یک صبح جمعه در دعای ندبه عاشقانه زمزمه کند:

«ای برده امان از دل عشاق کجایی»

چنین کسی محال است که لذت این تجربه عمیق معنوی را با هیچ لذت دیگری معامله کند و از مسجد جدا شده و فاصله بگیرد.

مؤلفه‌های اساسی در جریان تثبیت (۳)، شناخت، آگاهی و بیداری

یکی از آرمان‌های بی‌بدیل نظام مقدس اسلامی پس از پیروزی انقلاب، تربیت نسلی انقلابی، مومن و معتقد به مبانی دینی است. نسلی که با فضایل اخلاقی آشناست، دل به مکتب اهل بیت عصمت و طهارت علیهم السلام سپرده است، در راه حق کوشاست و تلاش می‌کند حیاتش را بر مبنای نگرش توحیدی پایه ریزی نماید. تربیت این نسل، در واقع یکی از اهداف اساسی انقلاب ماست، انقلابی که از همان ابتدا انقلاب فرهنگی، ایدئولوژی و تربیتی بوده است. حال از آنجا که تدوین هدف و ترسیم چشم‌انداز انقلاب به خودی خود نمی‌تواند اصلاح‌گر امور بوده و ما را به نقطه مطلوب برساند؛ پس لازم است همواره راهکارهای رسیدن به هدف را نیز از قبل در قالبی مدون و مکتوب، دقیقاً ترسیم و تبیین نمود.

شجره طیبه صالحین، راهکاری تجربه شده

به زعم نویسنده، شجره طیبه صالحین، راهکاری است تجربه شده، اثبات شده و مستدل، که در چهارمین انقلاب شکوهمند اسلامی، به عنوان یک نسخه حیاتبخش و ضروری به فعالان فرهنگی کشور و دلسوزان نظام در هر جا حضور دارند، توصیه و پیشنهاد می‌شود.

البته، هر چند هنوز زمان زیادی از تبدیل شدن جریان صالحین به یک جریان فرهنگی فراگیر در کشور نگذشته است و رشد و شکوفایی این نهال مقدس در آینده نیز نیازمند مجاهدت و ایثار انسانهای معتقد، ثابت قدم و ایثارگر است؛ اما به هر حال در همین مدت کوتاه از عمر شجره طیبه صالحین، قواعد کلی حاکم بر سیر تربیتی آن تا حدودی مدون گردیده و تا کنون ده‌ها هزار نفر مربی دلسوز و انقلابی با این سیر تربیتی جدید آشنا شده‌اند که این تلاش ارزشمند و مقدس قابل تقدیر و ستودنی است، هر چند نیازمند استمرار و تداوم و بقاء در آینده می‌باشد.

به هر حال در این خصوص، همانگونه که قبل از این نیز گفته شد، مرحله تثبیت در واقع دومین مرحله از مراحل سه گانه پیاده‌سازی فرایند تربیتی صالحین در مساجد می‌باشد که موفقیت در آن و تلاش برای پایداری در راه خدا، در واقع بمنزله‌ی یک توفیق ارزشمند الهی است که نصیب هر کس نخواهد شد، از این روست که خالق آسمانها و زمین و پروردگار بی‌همتا در قرآن کریم به ما می‌آموزد که برای پیمودن این مسیر یعنی تثبیت، همواره ثبات قدم و پایداری را از درگاه ایزد منان مسالت نماییم، آنجا که می‌فرماید:

«ربنا افرغ علينا صبرا و ثبت اقدامنا و انصرنا علی القوم الکافرین»

مرحله تثبیت، یعنی ماندن در صراط مستقیم

بر این اساس، مربی صالحین، در مرحله تثبیت، تنها نقش واسطه کوچکی را ایفا می‌کند که جز با استعانت از حق تعالی با تمام تلاشی که صورت می‌دهد باز هم طرفی نخواهد بست، زیرا که اصولا جریان صالحین به این معناست که فردی یا افرادی که یک قدم از دیگران به مسیر سعادت نزدیک‌ترند دست سایرین را بگیرند و به مدد الهی خودشان و دوستان همراهشان را در صراط مستقیم نگه دارند.

همچنین ثبات قدم در مسیر صالحین، که همانا بمنزله‌ی تثبیت حضور افراد در این راه می‌باشد علاوه بر این، مستلزم مجاهدت و پایداری در راه حق است چرا که به تعبیر قرآن، پیروزی و ثبات قدم در این راه، همواره محصول تلاش انسان‌ها در مسیر یاری دین خداست. قرآن کریم می‌فرماید:

«یا ایها الذین آمنوا إن تنصروا الله ینصرکم و یتبئ اقدامکم» (سوره محمد/۷)

«ای کسانی که ایمان آورده‌اید خدا را یاری دهید تا شما را یاری دهد و به شما ثبات قدم عنایت فرماید».

بر این اساس، اگر مربی صالحین، به قصد یاری دین خدا، به این عرصه ورود پیدا کند قطعا حمایت خداوند رحمان را نیز در این راه، به خود جلب خواهد کرد و در جریان تثبیت، اثرگذار و موثر خواهد بود. البته در این خصوص حتما باید یادمان باشد که مراد از یاری خدا، در این آیه شریفه، در واقع همان «یاری دین خدا» و نیز «نصرت و یاری حجت خدا» در روی زمین می‌باشد و نکته جالب توجه در این باره آن است که جریان صالحین دقیقا همین خط را دنبال می‌کند، یعنی خط مقدس جریان یاری حجت خدا و زمینه‌سازی ظهور ولی عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف.

مرحله تثبیت، مرحله پایه ریزی دوره‌ی رشد

در هر صورت، از آنجا که در مرحله تثبیت، حتما لازم است از قبل پیش زمینه‌های ورود به مرحله رشد طی شود و چون بدون احساس اولیه نیاز به رشد در افراد، برنامه ریزی برای رشد بی‌فایده خواهد بود، با قدری مسامحه می‌توان از مرحله تثبیت به عنوان مرحله پایه ریزی دوره‌ی رشد نام برد.

وظیفه اصلی مربی صالحین در دوره تثبیت

بنابراین مربی در مرحله تثبیت، باید شناخت متربی را از دین بالا برد و نگرش توحیدی را در او پایه ریزی نماید. چنانکه تقویت ایمان مذهبی در مرحله تثبیت مثلا می‌تواند از طریق برگزاری جلسات پرسش و پاسخ، سخنرانی، انتشار جزوات اعتقادی، نشریات فرهنگی علمی و نیز ارائه سیر مطالعاتی خاص به مخاطبان صورت پذیرد، بر این اساس یکی از وظایف اصلی مربی صالحین در دوره تثبیت، تبلیغ کلامی و غیر کلامی دین و مذهب و هدایت تفکرات و تاملات مذهبی اعضای حلقه تربیتی است.

مربی همچنین موظف است ارزش عمر و جوانی و ضرورت مغتنم شمردن فرصت‌ها را به مخاطبانش بازگو نماید و شاخصه‌های زندگی ارزشی و آرمان‌گرایانه، بر پایه قرآن و عترت را به جوانان و نوجوانان یادآور شود.

حال از آنجا که «شناخت» همواره ریشه باورمندی انسانها می‌باشد و تکاپو و حرکت و تلاش در صحنه مبارزه و جهاد، محصول همین باورها و گرایشات انسانی است، پس لازم به یادآوری است که بدون شناخت و آگاهی، حرکت و تکاپو هرگز صورت نخواهد پذیرفت و تغییر رفتار نهایی در افراد حاصل نمی‌شود. بنابراین چون آگاهی بخشی و بیدارسازی همواره یکی از راههای موثر افزایش شناخت در انسان هاست، پس مربی صالحین باید در مرحله تثبیت بیش از همه به برنامه ریزی دقیق برای افزایش آگاهی افراد و نیز احیاء و بیدارسازی آنان پردازد و برای این کار راهکارهای عملیاتی شدن این هدف مقدس را نیز از اهل فن و علمای علم تربیت فرا بگیرد.

به دیگر سخن آنکه جهت اهمیت موضوع، مربی صالحین در مرحله تثبیت، حتما باید پاسخ به این سه سؤال مهم و اساسی را بلد باشد:

اول آنکه چطور می‌توان شناخت افراد را از دین و حقیقت زندگی انسانی بالا برد؟

دوم آنکه راهکارهای اساسی برای آگاهی بخشی و بصیرت دهی به جوانان و نوجوانان کدامند؟

و سوم آنکه برای بیداری نسل جوان و نوجوان و پیوند زدن آنان به انگیزه‌های انقلابی و پرشور چه کار باید کرد؟

۱۰ روش ارتقاء سطح شناخت و آگاهی متربیان صالحین

بر این اساس و به دلیل آنکه دعو اصلی این سایت، ارائه راهکارهای عملیاتی و اجرایی به مجریان صالحین در مساجد و پایگاههاست، در این مجال و در ادامه بحث به بیان ده روش ارتقاء سطح شناخت و آگاهی متربیان در مرحله تثبیت می‌پردازیم:

۱. برنامه ریزی برای برقراری ارتباط جوانان و نوجوانان با مبلغان و مروجان دینی مثل امام جماعت مسجد، با هدف معرفی دین بعنوان آیین زندگی به افراد.
۲. معرفی ویژگی‌های اخلاقی و سلوک انقلابی امام خمینی (ره) به منظور تاسی به سیره‌ی عملی ایشان در طول حیات.

۳. فراهم نمودن امکانات زیارت مشاهد مقدسه، اماکن متبرکه و مزار شهدای گمنام و از این قبیل، با هدف حفظ روحیه مذهبی و تعمیق باورهای دینی در اعضای حلقه‌های تربیتی.
۴. تشکیل گروه‌های تواشیح، سرود، حفظ و قرائت قرآن با هدف برقراری انس و الفت اعضاء با کلام الله مجید.
۵. برپایی مراسم ویژه اعیاد مذهبی و مناسبت‌های انقلابی با هدف ترغیب مخاطبان به تعظیم شعائر دینی.
۶. بکارگیری اصول تربیتی، مهر و محبت، تحریص و تشویق، تساهل و تغافل و از این قبیل، به منظور رشد و تکریم شخصیت مخاطبان.
۷. تذکر و توصیه کلامی مربی به اعضا پیرامون رعایت تقوی در گفتار و کردار با هدف تزکیه و تطهیر نفس متربیان.
۸. ارائه سرگذشت و تجربیات دوران جوانی ابرار و نیکان و بزرگان تاریخ اسلام و انقلاب، با هدف ارائه سرمشق عملی به آنان.
۹. برگزاری مراسم پیمان دوستی و برادری با هدف تالیف قلوب اعضای حلقه تربیتی.
۱۰. ایجاد فرصت تامل و تفکر از طریق سؤال و همه پرسی در خصوص موضوعاتی مثل اسرار آفرینش و هدف خلقت انسان، با هدف پرورش فکری اعضاء حلقه‌ی تربیتی

هنر مربی شجره طیبه صالحین

البته، نکته قابل تامل دیگر در این زمینه آن است که مربی همواره باید توجه داشته باشد که چه بسا جوان و نوجوان در این میان، تنها نیازمند یک تلنگر کوچک باشد؛ تلنگری که از خواب غفلت بیدارش کند و به عرصه مبارزه با نفس و جهاد در راه خدا بکشانندش. در واقع جوان وقتی به حرکت بیافتد گوی سبقت را از سایرین می‌رباید و چه بسا مثل دوران دفاع مقدس یک شبه هفت شهر عشق را طی نماید.

بر این اساس، هنر مربی در این رابطه، وارد کردن همین تلنگر ابتدایی، بیدار کننده و احیاء بخش اولیه در فرصت مناسب و مقتضی است که برای این کار مثلا می‌تواند در بازگشت از مراسم یک شب خاطره دفاع مقدس، وداع با پیکر یک شهید و یا مراسم مذهبی خاصی مثل مراسم شب شام غریبان شهیدان کربلا و امثال آن، به شیوه‌ای هنرمندانه و با دقت و ظرافت، تلنگر لازم را به روح و روان جوان وارد نماید. در هر صورت، در این رابطه باید دانست که یکی از راه‌های بیدارسازی جوانان و نوجوانان، بیان سرگذشت ایثارگران، مجاهدان و مبارزان تاریخ است که می‌تواند از طریق نمایش فیلم، معرفی کتاب، سخنرانی و ارائه جزوه و امثال آن، صورت پذیرد.

چنانچه در این باره یکی از تشکل‌های فرهنگی موفق استان، همه ساله اقدام به برگزاری همایش «میم مثل چمران» می‌کند که به باور اکثر صاحب نظران، تاثیرات شگرف و مثبتی در زمینه ارتقای روحیه جهادی در مخاطبان داشته و به بیداری نسل جوان و نوجوان در گستره‌ی انتشار و نفوذ خود منجر شده است.

در هر حال، این قبیل اقدامات و برنامه‌ها همواره می‌تواند الگوی مناسبی برای مربیان صالحین، با هدف بیدارسازی و احیاء اعضای حلقه تربیتی در مرحله‌ی تثبیت قرار گیرد.

مؤلفه‌های اساسی در جریان تثبیت (۴) ، بسترسازی برای رشد

چهارمین مؤلفه اثرگذار در مرحله تثبیت در شجره طیبه صالحین؛ زمینه‌سازی و بسترسازی برای رشد اعضای حلقه‌های تربیتی صالحین است. در این مرحله، مربی باید فرد را با وظایف و تکالیف انسانی و دینی‌اش آشنا کند و او را در مسیر رشد و تعالی و تربیت و کمال قرار دهد. به کارگیری روش‌های تربیتی اسلامی و نیز شناساندن آموزه‌های عملی تربیت دینی به جوانان و نوجوانان در دوره‌ی تثبیت، در واقع عامل موثری در به حرکت درآوردن آنان، در مسیر خیر و سعادت و تعالی و کمال خواهد بود.

مربی باید به جوان بیاموزد که بدون داشتن طرح و برنامه مدون و دقیق، طی مدارج کمال و تعالی در زندگی ممکن نیست و همیشه کسانی در زندگی به رشد و تعالی رسیده‌اند که نظام مند و هدف دار زندگی کرده‌اند.

اصول اساسی تربیت در مرحله تثبیت در شجره طیبه صالحین

بدین منظور، آموزش اصول اساسی و مهم: ۱- نظم در زندگی، ۲- نیاز به مشورت و ۳- تمرین و ممارست در انجام رفتار نیک، در واقع بمنزله‌ی اصول اساسی تربیت، در مرحله‌ی تثبیت، قبل از ورود به مرحله‌ی رشد به شمار می‌آیند.

زیرا اگر در مرحله تثبیت، در واقع فرد ضرورت نظم در زندگی، احساس نیاز به مشورت و همچنین طعم خوش عادت کردن به انجام رفتار نیک بر اثر تمرین و ممارست را فرا گرفت، پس از آن دیگر، بصورت خود انگیخته و خودجوش، به دنبال پیمودن راه رشد و تعالی خویش خواهد بود و بر این اساس حضورش در مسجد و پایگاه استمرار خواهد یافت.

در این باره علاوه بر این تلاش مربیان، برای حاکم کردن فضای تبلیغاتی معنوی در پایگاه و مسجد نیز یکی دیگر از راهکارهای اساسی بسترسازی و زمینه‌سازی رشد و تعالی افراد و به تبع آن، تثبیت حضور آنان در جمع اعضای حلقه تربیتی است، چنانکه اگر بر فضای حاکم در حلقه صالحین، فضایل اخلاقی؛ همچون: ادب، صفا و صمیمیت و مهربانی و دوستی غالب باشد، بطور قطع و یقین، ذائقه فطری مخاطبان با این جمع گره خورده و به ندرت اتفاق می‌افتد که متربی از چنین جمعی جدا شود، یا فاصله بگیرد.

اصل اول: نظم در زندگی

همچنین به منظور عادت دادن متربیان به برنامه ریزی، نظم در زندگی و داشتن هدف؛ حتما لازم است که مربی حلقه صالحین، در راستای عینیت بخشی به آموزه‌های تربیتی دینی در جلسات صالحین تلاش نماید. بعنوان مثال، توجه دقیق مربی به ساعت

شروع و پایان جلسه، حضور بموقع و سر وقت او در جلسات و سایر اقداماتی از این دست، قطعاً می‌تواند به عینیت بخشی آموزه نظم در زندگی متربیان کمک نماید.

اصل دوم: احیاء حس نیاز به مشورت

یکی دیگر از اصول لازم الاجرا در مرحله تثبیت که با هدف بسترسازی برای ورود به دوره رشد صورت می‌پذیرد، احیاء و زنده کردن حس نیاز به مشورت و نیز راهنمایی گرفتن از اهل فن، از سوی متربیان در طول زندگی است، چنانچه در باب اهمیت این موضوع، در روایات اسلامی می‌خوانیم که هر کس فرزانه‌ای ارشادگر در زندگی نداشته باشد هلاک خواهد شد.

بنابراین، متربی در دوره تثبیت، باید حتی الامکان با اصول و فواید مشورت آشنا شود، بر سر دو راهی‌های تردید به افراد دارای صلاحیت مشورت دهی ارجاع داده شود و با هدایت مربی و سرگروه، در بعضی از تصمیم‌گیری‌های مهم زندگی به مشاوران امین و ناصح مراجعه نماید.

البته باید توجه داشت که همواره عینیت بخشی به این آموزه تربیتی مهم می‌تواند از طریق تنظیم وقت مشاوره و راهنمایی ویژه متربیان با مهره‌های کلیدی و اثر گذار مسجد و پایگاه صورت پذیرد و یا در جلسات حلقه تربیتی و نشست‌هایی از این قبیل؛ مربی یا سرگروه تجربیات عملی خود را که حاکی از نتایج مثبت مشاوره گرفتن در زندگی است برای اعضاء بازگو نماید.

همچنین مربی برای تکمیل این مقوله بسیار مهم و ضروری، می‌تواند توضیحاتی اجمالی پیرامون این بیت شعر در گروه ارائه کند که گفته می‌شود:

طی این مرحله بی‌همرهی خضر مکن / ظلمات است بترس از خطر گمراهی

اصل سوم: زمینه‌سازی ممارست و تمرین اعمال و رفتار نیک در حلقه صالحین

و بالاخره در پایان، سومین اصل مهمی که به منظور بسترسازی برای رشد متربیان در مرحله تثبیت، به مربیان و سرگروه‌های صالحین توصیه و پیشنهاد می‌شود، فراهم آوردن زمینه ممارست و تمرین اعمال و رفتار نیک در گروه و نیز عمل به تکلیف و دستورات دینی و الهی در طول زندگی است.

در این باره، در روایات اسلامی آمده است که در صدر اسلام، برخی اصحاب برای آنکه به کم حرفی عادت کنند و کمتر حرف بزنند در دهانشان سنگ ریزه می‌گذاشتند، و نیز نقل شده است در جبهه نیز گاهی برخی از نوجوانان و جوانان رزمنده دوره دفاع مقدس، بایکدیگر مسابقه انجام مستحبات و ترک مکروهات می‌گذاشتند تا این رفتار بر اثر تمرین و ممارست ملکه رفتاری آن‌ها شود و به آن عادت کنند.

به عقیده کارشناسان علوم تربیتی، ممارست بر کار نیک و تمرین انجام اعمال خوب، به مرور زمان تبدیل به عادت حسنه و ملکه‌ی رفتاری خیر در افراد خواهد شد. پس بر این اساس و بعنوان مثال، مربی صالحین می‌تواند در مرحله تثبیت، برای

اعضای حلقه تربیتی خود، جدولی مثل جدول «مشارطه، مراقبه و محاسبه» طراحی کند و آنان را به محاسبه نفس و رصد انجام خوبی‌ها و ترک بدی‌ها در طول ایام حیات عادت دهد.

که در این خصوص مربی، همچنین می‌تواند در کنار پیاده‌سازی روش انجام تمرینی و ممارستی کار نیک که بیشتر به سعی و تلاش متربی بر می‌گشت خودش هم با بکارگیری روش تربیتی تکرار و تلقین، به ملکه شدن صفات پسندیده در مخاطبان کمک کند، زیرا که به عقیده‌ی دانشمندان علوم تربیتی تکرار محرک، همیشه موجب جلب توجه بیشتر در فرد خواهد شد و تلقین و تبلیغ همیشه حساسیت مخاطب را، نسبت به موضوع تربیتی مد نظر افزایش خواهد داد.

موفقیت در دوره رشد منوط به بسترسازی در دوره تثبیت

در هر صورت، در پایان این بخش و قبل از ورود تفصیلی به دوره رشد؛ در این مجال، ذکر این نکته ضروری است که یادمان باشد موفقیت مربی در مرحله رشد هرگز بدون زمینه‌سازی و بسترسازی در مرحله تثبیت ممکن نخواهد شد همانگونه که نمی‌توان بدون گذراندن پیش نیازهای یک درس، واحدهای درسی ترم بالاتر از آن را پاس کرد.

بر این اساس، آشنایی اجمالی با سه اصل: ۱- نظم، ۲- مشورت و ۳- ممارست در انجام کارهای نیک؛ که در مرحله تثبیت، بدان اشاره شد در واقع به منزله طی کردن پیش نیازهای برداشتن دروس مربوط به دوره رشد در خلال سال اول حضور متربی در مسجد خواهد بود. البته در این خصوص، شایان ذکر است که این برداشت بر اساس دیدگاه کسانی است که زمان تثبیت قطعی و مطمئن را یک سال می‌دانند و فرصت کافی پیاده‌سازی این مراحل را دارند زیرا انجام این فرایند برای افرادی که دوره تثبیت را کوتاه و مقطعی می‌دانند و تکمیل آن را در بازه‌های زمانی یک تا سه ماهه شدنی می‌پندارند به این شکل که گفته شد ممکن نیست.

علاوه بر آنکه، از دیگر آسیب‌های اعتقاد به تثبیت مقطعی و حصول اطمینان خاطر از تداوم حضور فرد در گروه، تنها پس از طی دوره‌های زمانی یک تا سه ماهه آن است که چنین حلقه تربیتی‌ای، بطور قطع و یقین تا پایان سال دچار ریزش‌های احتمالی فصلی خواهد شد و بتدریج کسانی که مثلاً با هدف شرکت در اردوی پایان دوره‌ی تابستانی و امثال آن، مدتی بطور منظم در برنامه‌ها شرکت کرده‌اند احتمال دارد که با آغاز سال تحصیلی و شروع فصل مدارس، از مسجد فاصله بگیرند. این در حالیست که اگر کسی در طول یک سال متممادی و در تمام فصول چهارگانه آن، مقید به حضور در نمازهای جماعت و سایر مناسبت‌های مذهبی در مسجد شد قطعاً چنین فردی به آسانی از گروه جدا نخواهد شد.